

Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" Tekniği ve Peyzaj Mimarlığında Kullanımı

Zerrin Özsüle İnan

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 34755,
İstanbul,

Tel: (216) 578 00 67 Faks: (216) 578 02 44
E-mail: zerrinan@gmail.com

Kısa Özet

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" kullanıcıların içinde yer aldıkları çevrenin çekiciliği, manzara güzelliği, özgünlüğü, konforu gibi kalitesine yönelik konularda bilgi edinmek amacıyla kullanılan, oldukça yeni ve az bilinen bir araştırma metodudur. Bu araştırma, peyzajın halk tarafından algılanmasına yönelik veri toplamak amacıyla kullanılan ve peyzajların tanımlanmasında potansiyel bir araç olan bu tekniğinin gözden geçirilmesi ve analiz edilmesini hedeflemektedir. Ayrıca, "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğini içeren uygulamalar ve ilgili düzenlemelerle ilgili bilgi verilmekte ve peyzajların görsel kalitesinin değerlendirilmesini hedefleyen Peyzaj Mimarlığı araştırmalarında kullanılabilme potansiyeli ve karşılaşılabilecek problemler gözden geçirilmektedir.

Peyzaj Mimarlığı ile ilişkili ve özellikle peyzaj estetiğinin öne çıktığı çalışmalarda günümüze kadar kullanılan geleneksel araştırma yöntemlerinin yanı sıra "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği; insanların peyzaja yönelik algılarının belirlenmesi ve görsel güzelliğin korunması, zenginleştirilmesi, iyileştirilmesi, yeniden yapılandırılması gibi konulardaki tepkilerinin değerlendirilmesi açısından önemli bir uygulama potansiyeline sahiptir. Peyzajı konu alan araştırma ve planlama çalışmalarda, bilgilerin görsel bir formda sunulduğu ya da peyzajın görsel kalitesine yönelik kullanıcı görüşlerine gereksinim duyulduğu durumlarda "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, daha önceki ilgili çalışmalara kıyasla daha etkili bir katkı sağlama potansiyelinden dolayı, ilgili çalışmalarda daha çok yer verilmesi gereken bir araçtır.

Anahtar Kelimeler: Kullanıcı katılımlı fotoğraflama, kullanıcı algısı, halk katılımı, görsel değerlendirme, peyzaj tercihi

“Visitor Employed Photography” as a Method for the Evaluation of the User Landscape Preferences and its Use in Landscape Architecture

Abstract

"Visitor Employed Photography" (VEP) is a relatively new, little known research method which can help landscape architects finding out how users evaluate some quality of an environment such as its "attractiveness", "scenic beauty", "uniqueness" or "comfort" by taking photographs of it. This article aims to describe and analyze the VEP as a new technique for gathering information about public perception and apprehension to different landscapes. Additionally, it gives information about recent applications and modification of this technique and is compared to other methods more commonly used in visual resource and impact assessments.

"Visitor Employed Photography", along with other traditional methods, appears to deserve serious consideration for understanding people's reactions to the landscape and for preserving, maintaining, restoring or enhancing scenic beauty. To collect user opinion about landscapes' visual quality and present the information in visual form, VEP appears to have potential usefulness both for landscape architectural research and planning and needs to give place in related works.

Keywords: Visitor employed photography, public perception, public participation, visual quality assesment, landscape preference

1. Giriş

Peyzajların algılanış biçimi ve görsel olarak değerlendirilmesi Peyzaj Mimarlarının her zaman ilgilerini çeken konular arasındadırlar. Uzmanlar tarafından oluşturulan görsel değerlendirmelerin yerine, özellikle 1960'lı yıllardan bu yana, açık alanların aktif kullanıcılarının fikirlerine olanak veren halk katılımını hedef alan yaklaşımlara yer verilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımların sonucunda geliştirilen tekniklerden biri de ilk kez Gabriel Cherem (1972) tarafından Güneydoğu Michigan'da doğa yürüyüşü parkununun algılanışının değerlendirilmesinde kullanılan "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğidir. Yapılan literatür araştırması sonucunda bu tekniğin Chase, Carlisle ve Becker (1993) ile J.G.Taylor (1999) tarafından "Respondent-Employed Photography"; Lawson (1992) tarafından "Viewer-Employed Photography", Harper (1986) ve Beilin (1999) tarafından "Photo-Elicitation" olarak kullanıldığı

görülmektedir (Banks,2001). Bu çalışmada; kullanım sıklığı ve ilk uygulayıcısının kararı nedeniyle İngilizce literatürde büyük bir sıklıkla "Visitor Employed Photography" tekniği olarak geçen bu tekniğin Türkçe karşılığı olarak "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği kullanılacaktır.

"Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği kullanıcıların peyzajı algılayış biçimlerini, peyzaj tercihlerini belirlemeyi ve onların sezgisel tepkilerini değerlendirmeyi amaçlayan bir araçtır. Kullanıcıların görsel kalite, özgünlük, konfor vb. gibi çevre kalitesine yönelik değerlendirmelerini, fotoğraflarını çektiirmek yoluyla ölçmeyi hedeflemektedir. Bu teknik genellikle peyzajın halk tarafından nasıl algılandığının değerlendirilmesine yönelik bir teknik olarak öne çıkmaktadır ve bu tekniğin peyzajın görsel kalitesini araştırma potansiyeli bulunmaktadır. Bu nedenle planlamaya yönelik araştırma amaçlı görsel bilgi toplama amacıyla, araştırma alanını görsel açıdan değerlendiren kullanıcı katımlı planlama çalışmalarında (Cherem 1975; Cherem ve Traweek 1977; Cherem ve Driver 1982) ve alanın estetik peyzaj algısını değerlendirmeye yönelik araştırma tabanlı çalışmalarda (Thompson 1980; Chenoweth ve Niemann 1987) bir estetik değerlendirme yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir. "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği, çeşitli doğal çevrelerdeki insan algısını ölçebilmek için başarılı bir şekilde uygulanan deneyim kayıt tekniği olarak da ifade edilebilir.

Bir tercih değerlendirme tekniği olarak "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğinin kökeni oldukça geniş bir içeriğe sahip olan peyzaj algılama araştırmalarına dayanmaktadır. Zube, Sell ve Taylor (1982) peyzaj tercihlerine yönelik yaptıkları geniş bir literatür değerlendirmesi sonucunda peyzaj algılama araştırmalarında dört gruba ayırdıkları aşağıdaki sınıflandırmayı oluşturmuşlardır:

Uzman Modeli (Expert Paradigm): Bu yaklaşım peyzaj kalite değerlendirmesinin, konusunda eğitim almış uzman gözlemcilerle yapılmasıdır. Görsel sanatlar, tasarım, çevrebilim ya da doğal kaynak yönetimi gibi konularda deneyimli kişilerin peyzajın kendine özgü ve estetik özelliklerini değerlendirmesidir (Zube ve ark. 1982).

Psikolojik Modelleme (Psychological Paradigm): Bu yaklaşım belirlenmiş bir peyzaj alanı ve peyzaj kalite değerlendirmesinin halkın geneli ya da seçilen grupların test edilmesi yoluyla değerlendirilmesidir. Dış mekândaki açık alanların kullanıcılarının davranışları ve değerlendirmeleri arasında karşılıklı ya da etki-tepki ilişkileri taşıdığı varsayılmaktadır (Zube ve ark.1982).

Bilişim Modeli (Cognitive Paradigm): Bu yaklaşım, bir peyzaj bütünü ya da peyzaj parçalarının insanlar için ne anlamlar taşıdığına değerlendirilmesini içermektedir. İlgili konuda bilgisine başvuru gözlemcinin geçmiş deneyimleri, gelecek beklentileri ve sosyo-kültürel yapısına göre peyzaja yüklediği anlamların değerlendirilmesidir (Zube ve ark. 1982).

Deneyisel Model (Experimental Paradigm): Bu yaklaşımda peyzajı oluşturan değerler, insanoğlu ve peyzaj arasındaki ilişkiler sonucunda oluşan deneyimlere dayanmaktadır ve karşılıklı ilişkilere göre şekillenmektedir (Zube ve ark. 1982).

Yukarıda değinilen bu modeller veri toplama amacıyla çeşitli görsel değerlendirme yöntemlerinin gelişmesinde etkili olmuştur. Arthur, Daniel ve Boster'in 1977'de ve Chenoweth'in 1984'de yaptığı çalışmalara göre peyzajın görsel olarak değerlendirilmesi üç geniş kategoride yapılmaktadır.

Bu kategoriler;

- Tanımlayıcı Envanterler (Descriptive Inventory)
- Sörveyler ve Anket Çalışmaları (Surveys and Questionnaires) ve
- Tercih Testleri (Preference Tests) 'dir.

Tanımlayıcı envanterler söz konusu olduğunda gözlemci, genellikle çeşitli peyzaj nitelikleri arasında estetik açıdan ilgili olduğunu düşündüğü alanları değerlendirmektedir. Envanter oluşturulurken, uzmanların kişisel tercihlerinden çok doğa bilimleri ya da güzel sanatlar gibi temsil ettiği mesleğin geleneklerine uygun olan temel tanımlar ve değerlendirme ölçütlerine göre alanın görsel kalitesine ve niteliklerine göre değer biçmesi gözlemlenmektedir. Uygulanması oldukça kolay ve ucuz bir yöntem olmasına rağmen, tanımlayıcı envanter çalışmaları alanı kullanan halkın algılayışını tam olarak yansıtmadığı ve güvenilirlik derecesinin ölçülemediği gibi nedenlerle eleştirilmektedir (Chenoweth,1984). Tanımlayıcı envanterlerin aksine, sörveyler ve tercih testleri genellikle uzman görüşleri yerine halkın değerlendirmelerine dayanmaktadır. Sörvey tekniğinde deneklerden fotoğraf vb. simülasyonlar aracılığıyla ya da direkt araştırma konusu olan peyzajlarla ilgili yazılı tanımlamalar istenmektedir. Yanıtlar genellikle tercih edici ya da tanımlayıcı olmaktan çok araştırmacı tarafından seçilen peyzajın niteliklerini değerlendirmeye yönelik olmaktadır. Gözlemcinin seçtiği alanlar yerine araştırmacı tarafından seçilen belirlenmiş coğrafi alanlar değerlendirilmektedir (Chenoweth, 1984). Sörvey tekniği için Zube ve arkadaşları tarafından 1982' de ortaya konulan Psikolojik Modelleme yaklaşımını yansıttığı söylenebilir. Tercih testleri, sörvey ve anket tekniğiyle birçok benzerlikler göstermesine rağmen, önceden seçilmiş çeşitli peyzaj alternatifleri arasında gözlemciye direkt olarak tercih ettiği görünümünü seçtirmeyi hedefleyen yapıyla farklılık göstermektedir. (Chenoweth, 1984).

Gabriel Cherem tarafından 1970'lerin başında geliştirilen "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği ise yukarıda değinilen bütün bu modelleme ve yaklaşımlardan farklı olarak kullanıcıların çevrelerini görsel yönden değerlendirmelerini, peyzaj tercihlerini ve algılayışlarını temel alan bir planlama aracıdır (Chenoweth, 1984).

2. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" Tekniğinin Değerlendirmesi

2. 1. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin orijini ve yapılan değişiklikler

Orijinali Cherem tarafından tasarlanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, halkın peyzaj hakkındaki imajı ve görüşlerini toplamak amacıyla ortaya atılmıştır. Cherem'in "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğini kullanarak yaptığı ilk

çalışma Michigan'ın güneydoğu bölgesindeki doğa yürüyüş parkurunun algılanmasına yönelik Michigan parkuru değerlendirmesidir. Bu çalışma kullanıcıların daha önce işaretlenmiş bir alanda gelişigüzel dolaşmaları yerine bir doğa yürüyüşü parkuru oluşturma düşüncesini ve "doğrusal kontrol" temasını ortaya koyan ve bu amaçla kolaylıkla kullanılabilen basit fotoğraf makinelerinden yararlanan ilk çalışmadır. Doğrusal kontrolün amacı fotoğraf çekimlerinde tekrarlanan fikir birliklerinin kolaylıkla tanımlanması ve peyzaja yönelik kullanıcı deneyimlerinin aynı genel sıralamayı izlemesidir. (Cherem ve Driver, 1982). Bu çalışmada, belirli bir koridor ya da doğrusal bir rotayı kullanan ziyaretçilere ucuz ve kolaylıkla kullanılabilen fotoğraf makineleri dağıtılmış ve sadece çekecekleri poz adeti sınırlandırılarak, arzu ettikleri görüntüleri çekmeleri istenmiştir. Daha sonra fotoğraflanan manzara ve elemanlar belirlenerek, kullanıcıların neden fotoğrafladıklarına ait açıkladıkları nedenlerle birlikte niceliksiz olarak analiz edilmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

Halkın imajı kavramını ilk olarak Lynch (1960) çok sayıda kişi tarafından yaygın olarak paylaşılan zihindeki görüntüler olarak tanımlamıştır. Lynch çalışmasını halkın içinden seçilen kişilerin şehir peyzajına reaksiyonları ve sözlü tanımlamalarına dayandırırken, Cherem doğa hayatını koruma alanında dağcılara fotoğraf makinesi dağıtmış ve hoşlarına giden herhangi bir şeyi çekmelerini istemiş ve çektikleri her fotoğraf için neden çektiklerine dair kısaca yazılı açıklamalar yaptırmıştır. Ardından, kullanıcının peyzaj hakkındaki imajını tanımlamak amacıyla, fotoğrafların içeriği yani sıklıkla seçilen manzara ya da obje fotoğrafları tanımlanmış ve insanların bu fotoğrafları çekme gerekçeleri nitelik bakımından analiz edilmiştir. 1975 yılında "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, Colorado Rocky Dağları'nda Brainard Gölü rekreasyon alanında Long Lake yürüyüş parkuru için tekrarlanmıştır. Kullanılan metot Michigan parkuru çalışmasıyla oldukça benzerlik taşımaya rağmen, ziyaretçilerden istedikleri her şey yerine yürüyüşleri boyunca ilgilerini çeken 12 fotoğraf çekmeleri istenmiştir (Chenoweth, 1984).

1976 yılında Cherem ve Driver'ın Michigan Huron Nehri'ndeki kano yapanlarla tekrarladıkları "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği çalışmasında ise ziyaretçilerin yarısından ilgi çekici ve olumlu buldukları görüntüleri, diğer yarısından ise göze hoş görünmeyen ve olumsuz buldukları görüntüleri çekmeleri istenmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

Cherem ve Traweek'e göre (1977) bu tekniğin faydası, yöneticilerin kaynak kalitesine yönelik algılamalarının kullanıcılarla ilişkili olup olmadığı sorusuna yanıt bulmaya yardım ederek ve kullanıcılar için kaynağın ne ifade ettiğini ortaya koyarak halkın yönetim kararlarına katılmasını sağlamak olmuştur. Elde edilen veriler ışığında 1972-1984 yılları arasında gerek kullanıcı katılımlı görsel çevre planlaması çalışmalarında (Cherem 1975; Cherem ve Traweek 1977; Cherem ve Driver 1982) gerekse özel alanlarda estetik peyzaj algılamasını ortaya koymayı hedefleyen araştırmaya yönelik çalışmalarla (Thompson 1980; Chenoweth ve Niemann 1987) "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği kullanılan kayıtlı beş araştırma söz konusudur. Bu arada, literatür araştırmalarında görüldüğü üzere; Cerney (1974), Viohl (1976), Arthur ve ark. (1977), Zube ve ark.(1982), Hawkins ve ark.(1999), Groves ve

ark. (2001) ve Stedman (2004) tarafından yapılan görsel kaynaklara yönelik araştırma ve planlamalar olağanüstü bir büyüme göstermiştir. 1980'li yıllara kadar "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, belirgin özelliklere sahip alanlarda peyzajın estetik olarak algılanmasına yönelik dokümantasyon çalışmalarında etkili bir araştırma metodu olarak kullanılmıştır. Bu tekniğin metodolojisinde ise çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Thompson tarafından 1980'de Aşağı St. Croix Nehri'nde yapılan çalışmada bot kullanıcılarından nehirdeki kişisel deneyimlerine olumlu katkısı olduğunu ya da gölge düşürdüğünü hissettikleri elemanların fotoğraflarını çekmeleri ve bunları yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir. Bu yeni düzenleme ile ziyaretçinin rasgele çektiği bir fotoğrafın araştırmacı tarafından yanlış olarak ilişkilendirilmesinin önüne geçmiştir (Chenoweth, 1984).

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin geliştirilmesi yönünde Thompson tarafından yapılan diğer bir düzenleme ise deneklerden fotoğraflanan alanın ve çekim yönünün tanımlanmasının istenmesidir. Thompson (1980), Lower St. Croix çalışmasında katılımcılara diğer malzemelerle birlikte bir harita dağıtmış ve fotoğrafı çekilen noktaları işaretlemelerini istemiştir. Bunun sonucunda fotoğraf çekmede tercih edilen noktaların kabaca dağılımı ortaya konulmuş ve tercih edilen görüntülerin fiziksel konumunun değerlendirilmesinde kolaylıklar sağlamıştır. Bu çalışmadan yola çıkarak algısal olarak heyecan verici alanların coğrafi olarak tanımında, bu tekniğin uzaktan algılama ile birleştirilme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

Cherem, Driver ve Traweek'in 1970'li yıllar boyunca ve Thompson, Chenoweth ve Niemann'ın 1980'li yılların ilk yarısında yaptıkları çalışmalar sonucunda, Chenoweth "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin Peyzaj Mimarları için potansiyel bir araç olabirliğine dair görüşlerini "Landscape Journal" adlı dergide yayınlarken, Peyzaj Mimarlarının ilgisini çekmeyi hedeflemiştir (Chenoweth, 1984).

Orijinal tekniğin geliştirilmesi yönünde Chenoweth ve Niemann'ın 1981 yılındaki çalışmalarında ekledikleri iki yenilik ayrıca bahsedilmeye değerdir. İlk olarak uygulamaya katılan grupların fotoğrafları ayrıca çekilmiş ve bu veri grubunun özellikleri, hazırlıkları, sayısı vb. gibi kullanıcı özellikleri hakkında ekstra bilgi verilmiştir. İkinci bir yenilik olarak ise katılımcılardan kendilerine yollanmasını istedikleri fotoğrafı işaretlemeleri istenmiş ve kullanıcı tercihleri hakkında davranış verileri olarak ayrı bir çalışmada yorumlanmıştır.

Bu tekniğin uygulanmasında dikkat çekici diğer bir düzenleme ise 1995'te "Rocky Dağları Milli Park Ziyaretçileri için Suyun Önemi" konulu Taylor, Czarnowski, Sexton ve Flick'in uyguladıkları araştırma olmuştur. Bu çalışmada "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, su ve riparian kaynakların sosyal değerinin belirlenmesi ve doğal kaynak yönetiminde değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu çalışmada, araştırma sonuçlarını kullanıcılara posta yoluyla uyguladıkları bir sörvey çalışması da desteklemiştir. Araştırma sonucuna göre fotoğraflanan 10 kategori önem sırasına göre vistalar, su, yönetim elemanları, vejetasyon, yaban yaşamı, insan toplulukları, insanlar, kar, meteoroloji ve jeolojik formasyonlar olmuştur. Su ise ziyaretçilerin park deneyimlerinde ve alanı tekrar ziyaretlerinde oldukça etkili bir rol oynamaktadır ve su kaynaklarının korunması için ziyaretçilerin giriş ücretinin % 70 fazlasını ödemeye razı olmaktadır (Taylor ve ark.1995).

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği kullanılarak son dönemlerde yapılan diğer bir çalışma ise Flick ve Taylor (1998) tarafından yürütülen "Tantramar Kültürel Miras Değerlendirilmesi" pilot çalışmasıdır. Flick ve Taylor, katılımcıların çektiği fotoğrafların analizleri sonucunda peyzajların kültürel miras yönünden değerlendirilmesinde inşa edilmiş yapıların en önemli manzara türü olduğunun ve insanlık tarihinin en önemli miras faktörü olduğunu ortaya çıkarmıştır. Literatür araştırmasında rastlanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğine yönelik bir diğer çalışma da Kanada Guelph Üniversitesi'nde 1999 Yılında tamamlanan "Yaşlıların Açık Alan Tercihlerinin Belirlenmesinde Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği'nin Adaptasyonu" adını taşıyan kentsel peyzaj tasarımını konusundaki çalışmasıdır (Estepa, 1999).

Literatür araştırması sonuçları "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"nin peyzaj tercihlerinin tanımlanmasında etkili bir teknik olduğunu ve doğal ya da kültürel çeşitli peyzaj türlerine kolaylıkla uygulanabilirliğini göstermektedir. Ayrıca tekniğin hedeflenen amaçlara göre uyarlanabilirliği önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

2. 2. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin uygulanması

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin arazi çalışmalarında; özellikle nehir, yol güzergâhı ve patika gibi doğrusal koşullarda uygulanabilirliği oldukça kolay olmaktadır. Uygulanmasında, katılımcılara kullanımı kolay ve ucuz bir fotoğraf makinesi, film, kalem, içinde tekniği nasıl uygulayacaklarını ve malzemeleri nereye bırakacaklarını açıklayan talimatlar ile birlikte fotoğrafları kaydedecekleri bir defter ve gerekirse fotoğraf çekim noktalarını işaretleyebilecekleri bir harita gibi materyaller sağlanmaktadır. Bu teknikte, temel fikir sabit kalmak koşuluyla çeşitli değişiklikler yapıma esnekliği bulunmaktadır. Örneğin, katılımcıdan çektiği her fotoğraf için yazılı açıklamalar yapması, standart bir ölçeğe göre değerlendirme yapması, çektiği fotoğrafta yer alan elemanlara tahmini bir değer biçmesi ya da fotoğraftaki elemanlar arasında bir sıralama yapması veya fotoğraf çektikleri noktaları kaydetmesi istenebilir. Özellikle çocukların peyzajı algılamasına yönelik değerlendirme çalışmalarında olası seçenekleri yazılı halde dağıtmak yararlı olabilir. Bu yöntemin kırsal peyzajlarda yapılan uygulamalarının yanı sıra, kentsel peyzajlar ve çeşitli kullanım amaçları için de uyarlanması mümkündür.

2. 3. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin yorumlanması

Peyzajların görsel olarak değerlendirilmesinde uygulanan istatistik yöntemlerin zorluk derecesi görsel değerlendirme tekniklerinin seçilmesinde önemli bir ölçüt olmamasına rağmen, istatistik bilgileri yeterli olmayan araştırmacılar için kısıtlayıcı olabilmektedir. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinde veri toplama aşamasından sonra elde edilen verilerin analizi ise katılımcılardan ne istendiğine bağlı olarak değişmektedir. Elde edilen verilerin güvenilir, geçerli ve yorumlanabilir olması gerektiğinden soruların bunlar dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir.

Araştırma alanına yönelik çeşitli elemanların fotoğraflanma sıklığı, çeşitli peyzaj türlerine ait görüş birliği, sıklıkla çekilen peyzaj elemanları, çeşitli peyzaj elemanlarına biçilen değer, kullanıcıların çektikleri elemanlara ait düşüncelerinin negatif ya da pozitif olması, tercihlerdeki fikir birliği derecesi vb. gibi tercihler ile ilgili basit grafikler oluşturularak araştırma için anlamlı bilgiler elde edilebilir (Chenoweth, 1982, Mac Kay, ve ark. 2004).

Katılımcılardan ayrıca, araştırma amacına uygun olarak belirlenen, çeşitli noktalı bir ölçek üzerinde bir tercih belirtmeleri veya çektikleri fotoğrafın pozitif ya da negatif yönde ölçülendirmeleri istenebilmektedir. Peyzaj estetiğinin değerlendirilmesine yönelik değer biçme tabanlı bu istek, belirli aralıklarla ölçüm değerlendirmesine de yer vermesi açısından kesinlik ve hassaslığını daha da arttırdığı için "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğinin araştırma amaçlı bir araç olarak ve peyzaj planlamaya yardımcı olarak faydasını arttırmaktadır.

2. 4. Potansiyel problemler

Bu yöntemde sıkıntı oluşturabilecek en önemli problemlerden biri, kullanıcıların rekreasyon amaçlı aktivitelerini bölebilecek bir iş yükü istenmesidir. "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğinde katılımcı araştırmacının ne elde etmek istediğini değerlendiremediği durumlarda yardım etmek istemeyebilir. Bu olasılıklara karşın, bu teknik kullanılarak yapılan araştırma raporlarında katılımı reddetme oranının ortalama %15 dolaylarında kaldığı ve çoğunluğun bu alışılmamış görevi üstlenmekte gönüllü olduğu ve uygulama sonrası şikâyetlerin olmadığı görülmektedir (Chenoweth, 1984). Tekniğin uygulanması sırasında, kullanıcıların alandaki deneyimlerinde ilgilerinin dağılımları varsayımın aksine, içinde buldukları peyzajın özelliklerine daha da yoğunlaşmaları söz konusu olabilmektedir.

Katılımcıların fotoğraf makinesini karşılaştığı peyzaj elemanlarıyla karşılaştırılmayacak şekilde oldukça gelişiğüzel ya da önyargılı bir biçimde kullanabileceği ise tartışma konusu olabilir. Örneğin; katılımcı uygulamanın başlarında birkaç fotoğraf çektikten sonra, görevini tamamlamış olmak için kalan pozları yolculuğun sonunda kullanabilir. Bu olasılığı kontrol eden ölçümler olmamakla beraber, Lower St. Croix, Lower Wisconsin ve Alpine Lakes çalışmalarında elde edilen fotoğraf ve harita örneklerinde böyle bir yığılma görülmemektedir. Bu yöntemdeki diğer bir problem de kullanıcıların sadece oldukça göze çarpıcı, olağanüstü güzellikte ya da iticilikte elemanların fotoğraflarını çekmeleri ve araştırmacılar ve planlama aşamaları için önemli olabilecek daha sıradan estetik değerleri görmezden gelmeleri olabilir. Lower St. Croix ve Lower Wisconsin çalışmalarında, katılımcılara yönelik açıklamalarda en iyiden en kötüye doğru geniş bir ölçekte dağılım gösteren fotoğraf çekilmesi istenerek bu olasılık önlenmiştir. Bu konudaki son problem ise, fotoğraf makinesinin kullanımının, katılımcıları içine buldukları peyzajı normalde olacağından daha farklı bir gözle incelemeye teşvik etme olasılığıdır. Kullanıcı fotoğraf çekerken, çekmek istediği peyzaj elemanından daha çok, fotoğraf karesinde estetik durabilecek öğelere yönelebilir. Yani kullanıcı profesyonel bir fotoğrafçı içgüdüğü ile alanı yorumlamaktan ve gördüklerini kaydetmekten daha çok fotoğraf kompozisyonu

oluşturmaya yönelebilir. Çekilen her fotoğrafın yanı sıra neden çekildiğinin yazılı açıklamasının istenmesi bu problemin önüne geçebilmektedir. Yukarıda sıralanan problemler, görsel kalite ve peyzaj algısının ölçülmesinde kullanılan diğer yöntemlerde söz konusu olabilecek güvenilirlik, geçerlilik ve hassasiyet gibi temel konulardaki problemlerle karşılaştırıldığında, yöntemin uygulanmasında ciddi sorunlar olarak görülmemektedir.

"Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğinin Peyzaj Mimarlığı meslek disipliniinde daha fazla saygınlık kazanabilmesi için tekniğin çeşitli özelliklerini test eden ve özel olarak tasarlanan metodolojik araştırmaların yapılması gerekmektedir. Şimdiye kadar bu teknik kullanılarak yapılan uygulamaların başarısı göz önüne alınarak, bu yöndeki araştırmaların boşa gitmeyeceği söylenebilir.

3. Sonuç

Peyzaj Mimarları çeşitli araştırma konularındaki deneysel çalışmalarında farklı bilimsel araçlardan yararlanabilmektedir. Özellikle sosyal bilimlerle ilişkili konularda bu araçlar oldukça çeşitlilik kazanmaktadır. Peyzaj Mimarlığı ile ilişkili ve özellikle peyzaj estetiğinin öne çıktığı çalışmalarda günümüze kadar kullanılan geleneksel araştırma yöntemlerinin yanı sıra "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği; insanların peyzaja yönelik algılarının belirlenmesi ve görsel güzelliğinin korunması, zenginleştirilmesi, iyileştirilmesi, yeniden yapılandırılması gibi konulardaki tepkilerinin değerlendirilmesi açısından önemli bir uygulama potansiyeline sahiptir ve ilgili çalışmalarda daha çok yer verilmesi gereken bir araçtır. "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniğinde en önemli nokta araştırma alanının çeşitli yönlerinin ve önemli peyzaj elemanlarının -peyzaj plancıları ya da araştırmacılar tarafından değil de kullanıcı tarafından belirlenmesidir. Benzer şekilde, çeşitli amaçlarda kullanılmak üzere kalıcı bir görsel kayıt elde edilmesi de tekniğin önemli özelliklerindedir. Ayrıca, katılımcıların peyzaja ait gözlemleri ve değerlendirmeleri aynı zaman diliminde yapıldığı için, peyzaj algılama çalışmalarında sıklıkla kullanılan fotoğraf/slayt gösterimi ve simülasyon tekniklerine göre, daha güncel olmaktadır. Tekniğin güvenilirliğini arttırmak amacıyla uygulanmasının hemen ardından yapılacak anket ve diğer sorvey teknikleriyle kontrolü de yapılabilmektedir. Araştırmacı veya peyzaj planlamacısının yerine bilgi edinilecek önemli çevrelerin seçimi gözlemciye bırakılmaktadır. Ayrıca, alanı kalıcı görsel kayıtları çeşitli amaçlar için kullanılabilir. Ek olarak "Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği uygulayan gözlemci alanı birebir yaşadığı ve deneyim sahibi olduğu için güncel peyzaj hakkına aktüel bilgilere sahiptir ve gözlemciden alınan karşılıklar da geçerli ve günceldir.

"Kullanıcı Katımlı Fotoğraflama" tekniği, kullanıcıların içinde yaşadıkları çevreyi nasıl değerlendirdikleri önemli bilgiler elde edilebilmesi konusunda yararlı bir tekniktir. Ayrıca, daha sonra ikincil bir veri analizinde kullanılacak, deneysel ve görsel bir veri tabanı oluşturulmasında oldukça etkilidir. Ek olarak, bu çalışma ile elde edilecek fotoğraflar aracılığıyla çalışma sonuçları kullanıcılar, işverenler, meslektaşlar

ve kamuoyunca paylaşılabilir. Bu teknik aracılığıyla en çok belirtilen tercihlerin korunması ve geliştirilmesinde öncelik sağlanabilir ve geniş kitlelerin tercihi olduğu yönünde karar verici kişi ve kurumlar ikna edilebilir. Örneğin, Chenoweth ve Neimann "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" yoluyla elde ettikleri fotoğrafları kullanarak Lower Wisconsin Nehri 'nde görsel kalitenin korunmasına yönelik yasanın değişmesine yardımcı olmuşlardır (Chenoweth,1984). Leawitt ise bu teknikten elde edilen fotoğrafları Baton Rouge Louisiana'da yeni bir koruma yasası gerekliliğini ortaya koymak amacıyla kullanmıştır (Jenkins, 1990).

Çoğu bilimsel yöntem de olduğu gibi, Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin de güçlü yönleri olmasına rağmen zayıf olduğu noktalar bulunmaktadır. Bu teknikte değişkenlerin kontrol kolaylığının yanı sıra, alana ait spesifik özelliklerin geliştirilerek daha geniş popülasyonlara aktarımı mümkün olmaktadır. Bu tekniğin güçlü yanlarından en önemlisi arazi çalışmalarının gerçek çevre koşullarında uygulanabilirliğidir. Bilgisayar simülasyonları aracılığıyla yaratılan yapay bir çevre ya da araştırmacının tercihlerine göre belirlenmiş ve çekilmiş fotoğraflarının kullanıldığı araştırma yöntemlerinden farklı olarak, "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinde katılımcılar fiziksel olarak araştırma alanının bizzat içinde yer almaktadır ve fotoğrafın baskı kalitesi, kompozisyonu, ışık ve perspektif açısı gibi yanıtıcı olabilecek durumlar ve kaynak hatası söz konusu olmamaktadır. Herhangi bir "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği çalışmasının güvenilirliği, araştırmacının bu teknik ve uygulama bilgisinin yanı sıra araştırmanın amacına bağlı olarak değişmektedir. Bu makaleden de anlaşılacağı üzere, bu teknik hala gelişim aşamasındadır ve karşılaştırmalı analizlerin temelinde yer alması için üzerinde çalışılması gerekmektedir. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği tek başına "kullanıcıların yaşadıkları çevreyi nasıl ve neden değerlendirdikleri" araştırma sorusuna yeterli yanıt verebilecek durumda değildir. Bu soruya tam olarak yanıt bulabilmek için bu tekniğin zayıf olduğu noktalarda güçlü noktaları olan diğer tekniklerle desteklenmelidir.

Kaynaklar

- Arthur, L. M., T. C. Daniel, & R.S. Boster, 1977. Scenic Assessment: An Overview. *Landscape Planning*. 4: 109-129.
- Banks, M., 2001. Visual Methods in Social Research. New York: Russell Sage
- Cerney, J.,1974. Scenic Analysis and Assessment. *CRC Critical Reviews in Environmental Control*. 4: 221-250.
- Chase, M., C.L. Carlisle and R.H. Becker, 1993. Beyond the Eye of the Beholder, In Proceeding of the Conference on Livable Places, Charleston, SC March 8-12.
- Chenoweth, R. 1984. Visitor Employed Photography: A Potential Tool for Landscape Architecture. *Landscape Journal*. 3(2):136-143.
- Chenoweth, R. and B. Niemann, 1987. Wisconsin's Scenic Resources and Tourism. Stewardship Conference in Resource Policy Perspectives, University of Wisconsin-Madison.

- Cherem, G., 1972. Looking Through the Eyes of the Public: Public Images as Social Indicators of Aesthetic Opportunity. *Aesthetics Opportunity Colloquium Proceedings*, Utah.
- Cherem, G., 1975. The Environmental Interpreter: New Frontiers. In *Proceedings, Association of Interpretive Naturalist*. Derwood, Maryland.
- Cherem, G. and D. Traweek, 1977. Visitor Employed Photography: A Tool for Interpretive Planning on River Environments. *River Recreation Management and Research Symposium Proceedings*, Minnesota.
- Cherem, G. And B. Driver, 1982. Visitor Employed Photography. *Journal of Leisure Research*.3: 65-83.
- Estepa, J. 1999. An Exploratory Adaptation of Visitor Employed Photography for Determining the Open Space Preferences of Seniors. *Landscape Architecture Master Thesis*. University of Guelph: Canada.
- Groves D.L. and D.J. Timoty, 2001. Photographic techniques and the measurement of impact and importance attributes on trip design: a case study. *Society and Leisure*. 24(1).
- Hawkins, H.G., M. Garrett, M. Riley, 1999. Community Analysis of the "Windshield Experience:" Use of Resident Employed Photography in Developing an Application for National Scenic By-Way Designation for the Ashley River Road. Strom Thurmond Institute and Clemson University Report submitted to the River Conservation Coalition.
- Haywood, M.K., 1991. Visitor-Employed Photography: An Urban Visit Assessment. *Journal of Travel Research*. 29(1):25-29.
- Jenkins, D., 1990. A Critical Analysis of Visitor Employed Photography. *Council of Landscape Architecture Educators Proceedings*, Colorado.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*. Cambridge: M.L.T. Press, Boston.
- MacKay K.J, C.M. Couldwell, 2004. Using visitor employed photography to investigate destination image. *Journal of Travel Research*, 42(4).
- Stedman, R., 2004. Resident Employed Photography as a Tool for Understanding Attachment to High Amenity Places. *Conference on Amenities and Rural Development*. June 18-19. University of Wisconsin.
- Taylor, J. G., K.J. Czarnowski, N.R. Sexton and S.A. Flick, 1995. The importance of Water to Rocky Mountain Park Visitors: An Adaptation of Visitor Employed Photography to Natural Resources Management. *Journal of Applied Recreation Research*. 20(1):61-85.
- Flick, S. and J.G. Taylor, 1998. Attitudes of Backpackers and Casual Day Visitors in Rocky Mountain National Park. *Park Science*, 18(1).
- Taylor, J. G., 1999. Quality of Life on the Colorado Plateau: A Report to Camera Survey Collaborators in Southwest Utah. U.S.Department of Interior U.S.Geological Survey Report 01-478.
- Thompson, R.J., 1980. The Use of Visitor Employed Photography to Measure Scenic Beauty on a Segment of the Lower St. Croix River. M.S.Thesis. Madison WI: University of Wisconsin.

Viohl, R., 1976. Landscape Evaluation: A Review of Current Technique and Methodologies. Syracuse, New York.

Zube, E., J.L. Sell, J.G. Taylor, 1982. Landscape perception: research, application and theory. *Landscape Planning*, 9: 1 -31.